

ються з такими його складовими, як фінансове регулювання природокористування, стимулювання природоохоронної діяльності, управління фінансовими потоками у сфері природокористування за різними рівнями влади, страхування екологічної безпеки і відповідальності.

До основних фінансових завдань і важелів, спроможних забезпечити ефективну природоохоронну діяльність та переведення національного народногосподарського комплексу на модель сталого й екологічнобезпечного розвитку, на наш погляд, необхідно віднести:

- 1) запровадження принципово нового фінансово-економічного механізму природокористування та охорони довкілля й істотне підвищення на цій основі частки екологічних затрат у ВВП;
- 2) екологічно зорієнтована науково-технологічна, інвестиційна та інноваційна політика з чітким визначенням загальнодержавних пріоритетів щодо сталого розвитку економіки і підвищення рівня екологічної безпеки держави;
- 3) радикальна структурна перебудова економіки та реалізація приватизаційних програм з усебічним урахуванням екологічних чинників, неухильним і жорстким дотриманням вимог екологічної безпеки;
- 4) комплексне удосконалення цінової, кредитної, податкової, інвестиційної та митної політики держави в напрямі розв'язання першочергових екологічних проблем і цілеспрямованому переведенню національної економіки на модель сталого й екологічнобезпечного розвитку.

Література

1. **Вовк В.І.** Доповідь на круглому столі в НаУКМА "Екологічна економіка – від доктрини до політики" 29 січня 2004 р.
2. **Веклич О.О.** Екологічне оподаткування в Україні: реалії та напрями вдосконалення з урахуванням світового досвіду: Наук. видання/ НАН України. Ін-т економіки. – Київ, 2001. – 47 с.
3. **Галушкіна Т.П.** Экономические инструменты эколого-экономического менеджмента (теория и практика) – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2000. – 280 с.
4. **Данилишин Б.М., Дорогунцов С.І., Міщенко В.С.** та ін. Природно-ресурсний потенціал сталого розвитку України. – К.: ЗАТ "Нічлава", 1999. – 716 с.
5. **Кашенко О.Л.** Фінанси природокористування. – Суми: Видавництво "Універсальна книга", 1999. – 421 с.
6. **Мельник Л.Г.** Екологічна економіка: Підручник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2002. – 346 с.
7. **Синякевич І.М.** Інструменти екополітики: теорія і практика. – Львів: ЗУКЦ, 2003. – 188 с.

УДК 504:658.562

Аспір. У.П. Федунік¹ – УкрДЛТУ

СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Розглядаються проблеми становлення екологічного аудиту в Україні. Наведено передумови і необхідні кроки по впровадженню в Україні системи екологічного менеджменту і аудиту.

¹ Наук. керівник: доц. С.І. Лебедевич, канд. екон. наук – УкрДЛТУ

Formation of ecological audit in Ukraine

The problems of formation of ecological audit in the Ukraine are examined. Pre-conditions and necessary steps on introduction of the environmental management and audit scheme in Ukraine are presented.

Після прийняття незалежності в Україні відбулися значні зміни у державно-політичному та економічному розвитку: прийняті законодавчі та нормативні акти, які регулюють систему понять, яка розрахована на ринкові відносини, визнання різних форм власності, розвиток підприємницької діяльності. Це викликає певну зацікавленість іноземних фінансових та інвестиційних структур у реалізації різних проектів, у тому числі природоохоронних. Завдання інтеграції України, як держави з перехідною економікою до системи міжнародної екологічної безпеки, посилення вимог законодавства у сфері охорони навколишнього природного середовища висуває на перший план розвиток нового напрямку в аудиторській діяльності – екологічного аудиту.

Корені еко-аудиту починаються у США з середини 70-х років. У 1992 р. Британський Інститут Стандартизації розробив і видав Стандарт у сфері систем екологічного менеджменту BS 7750 (Specification for Environmental Management). 29 червня 1993 р. було прийнято Постанову Ради Європейського Союзу №1836/93 про добровільну участь промислових підприємств у загальній системі екологічного менеджменту та екологічної перевірки навколишнього природного середовища (CEMA). В англійськомовних країнах вона отримала назву EMAS (Environmental Management and Audit Scheme), метою якої є спонукання підприємств до екологічно-свідомої діяльності, відповідальності за довкілля і постійного його покращення. Ефективне застосування системи EMAS почалося з кінця 1995 року, коли європейські підприємці приєдналися до системи екологічного аудиту. У березні 1996 р. в ЄС було зареєстровано 142 підприємства, які беруть участь в реалізації даної програми, серед яких 80 % були представлені Німеччиною [3].

Система стандартів, прийнятих у Західній Європі, є особливою і винятковою, але все-таки майбутнє у цій сфері належить серії міжнародних стандартів систем екологічного менеджменту і аудиту ISO 14000, розроблених міжнародним інститутом ISO (The International Organization for Standardization), які мають забезпечувати зменшення несприятливих впливів на навколишнє природне середовище. Офіційно стандарти ISO 14000 є добровільними, оскільки не замінюють законодавчих вимог. Підприємство може використовувати стандарти ISO 14000 для виявлення власних недоліків та може бути сертифікованим третьою незалежною стороною.

На сьогодні діяльність в області екологічного менеджменту знайшла широке практичне розповсюдження у всіх розвинутих країнах, а також у країнах, які розвиваються. Так, наприклад, в Норвегії 350 підприємств сертифіковано на відповідність стандартам ISO 14000, в Бельгії – 303, в Угорщині – 637, Великобританії – 2917, Франції – 2344 [4].

За кордоном еко-аудит став реальним інструментом управління, а в Україні робота з формування правової і нормативної бази в цій сфері тільки починається. Проведену в Україні на початку 90-х років обов'язкову екологічну паспортизацію декількох тисяч промислових підприємств можна вважати спробою пристосувати методологію екологічного аудиту до умов планової економіки. Ця робота проводилася відповідно до ГОСТ 17.0.0.04-90 "Екологічний паспорт промислового підприємства. Основні положення". Але з цього нічого не вийшло, хоча більшість українських підприємств склали такі паспорти. За тих часів не виникало потреби в цих документах. Тоталітарна система не здатна була запропонувати ринкові механізми еколого безпечного господарювання. Тільки зараз почали створюватися умови, які вимагатимуть ринкових важелів, в тому числі і екологічного аудиту.

Як свідчить практика, діяльність із впровадження на Україні системи екологічного менеджменту і аудиту (СЕМА – EMAS) значного розповсюдження не одержала. Тут ще не сформувалися всі необхідні для цього умови:

- керівники підприємств ще не усвідомили ту користь, яку може дати СЕМА – EMAS для підприємств, підвищуючи їх конкурентоспроможність;
- впровадження і розвиток СЕМА – EMAS повною мірою не забезпечено в нормативно-правовому відношенні;
- відсутня інституційна інфраструктура підтримки СЕМА – EMAS, що забезпечує підготовку фахівців в області екоменеджменту і аудиту, їх атестацію, а також сертифікацію і реєстрацію підприємств, що впровадили СЕМА – EMAS.

Водночас для розвитку екологічного аудиту в нашій державі є деякі передумови. По-перше, іноземні інвестиції, які надходять в Україну, підлягають суворій екологічній оцінці. По-друге, вже зараз обов'язковою умовою видачі кредитів міжнародних організацій є проведення екологічної оцінки проєктів. По-третє, здійснюється приватизація підприємств, під час якої еко-аудит повинен дати оцінку екологічного стану підприємств. По-четверте, відбувається формування ринку нерухомості, під час придбання якої актуальною є задача оцінки екологічних характеристик.

За час незалежності законодавча і виконавча влада України зробила досить значні кроки в розвитку законодавчо-нормативних засад запровадження екологічного аудиту. Еко-аудит включено до переліку пріоритетних заходів Концепції сталого розвитку України, Національної програми екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро, визнано одним з пріоритетних напрямків державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання ресурсів та забезпеченні екологічної безпеки України.

У 1997 р. Україна першою серед держав СНД на національному рівні прийняла стандарти серії ISO-14000, серед яких ДСТУ ISO-14010-97, 14011-94 і 14012-97 регламентують проведення еко-аудиту. Запровадження цих стандартів дасть змогу реалізувати механізм екологічного менеджменту і аудиту, спрямованих на підвищення якості продукції, покращення умов праці, дотримання технологічної дисципліни та мінімізації впливу на навколишнє природне середовище.

11 серпня 2004 року введено у дію Закон України "Про екологічний аудит" [1], який визначає основні правові і організаційні принципи здійснен-

ня екологічного аудиту і спрямований на підвищення екологічної обґрунтованості та ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

За останні роки вітчизняні вчені, такі як В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін і В.М. Навроцький (м. Київ), Т.П. Галушкіна (м. Одеса), О.Ф. Балацький та В. Лук'янихін (м. Суми) та ін. провели значні дослідження і розробки з формування теоретико-методологічних та організаційно-економічних основ становлення і розвитку екологічного аудиту. Вітчизняні дослідження стосуються, головним чином, розробки проблем оцінки впливу господарської діяльності на навколишнє середовище, методик і стандартів для проведення загального еко-аудиту, напрямів його практичного застосування.

З 1995 року Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки та Всеукраїнський державно-громадський Фонд відродження Дніпра за допомогою Міжнародного центру досліджень та розвитку Канади почали запроваджувати екологічний аудит в Україні. Спільними зусиллями була розроблена програма "Розвиток управління навколишнім середовищем (район басейну ріки Дніпро)", у складі якої виконано комплексний проект "Екологічний аудит і "зелені технології". Під "зеленими технологіями" розуміють екологічно чисті виробничі і очисні технології, тобто технології, які забезпечують випуск екологічно чистої продукції.

Мета проекту полягала у створенні організаційних, нормативно-правових, технологічних та еколого-управлінських передумов для комплексного впровадження в Україні сучасної систем екологічного аудиту і "зелених" технологій на прикладі підприємств харчової галузі у складі цукрового заводу, м'ясокомбінату, молокопереробного заводу та спиртзаводу, які розміщені в басейні ріки Дніпро.

Процес запровадження даного проекту передбачав [2]:

- проведення на чотирьох підприємствах еко-аудиту з участю консультантів з Канади;
- за результатами еко-аудиту визначення комплексу некапіталомістких технологічних і управлінських заходів, які дадуть екологічних ефект;
- вибір очисного устаткування європейського зразка;
- запровадження некапіталомістких заходів і пілотного устаткування;
- узагальнення досвіду пілотного запровадження і розроблення галузевої комплексної програми запровадження еко-аудиту і "зелених" технологій з визначенням обсягів і схем фінансування з участю Фонду відродження Дніпра;
- створення на базі даних підприємств галузевих навчально-впроваджувальних центрів з початковим проведенням ознайомчих семінарів.

Нині Україна переживає нову фазу розвитку еко-аудиту. Українські підприємства, які мають вихід на міжнародні ринки, змушені проводити міжнародну погоджену процедуру екологічного аудиту і отримувати відповідний сертифікат з екологічної безпеки виробництва і продукції. Тобто, якщо підприємство відповідає вимогам EMAS і міжнародним стандартам ISO 14000, то його продукція є конкурентноздатною на світовому ринку.

Для розвитку екологічного аудиту, на нашу думку, у країні необхідно зробити такі кроки:

- впорядкування нормативної бази з екологічного аудиту;

- популяризація і адаптація закордонних і розроблення вітчизняних основних принципів еко-аудиту підприємств;
- популяризація ISO 14000 через публікацію текстів стандартів;
- впровадження національної системи екологічного сертифікації і маркування продукції;
- ефективна підготовка спеціалістів-еко-аудиторів.

Література

1. Закон України "Про екологічний аудит"// Урядовий кур'єр. – 2004, 11 серпня.
2. Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту/ Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: Символ-Т, 1997. – 221 с.
3. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник/ За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлик. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 407 с.
4. Количество организаций, сертифицированных на соответствие стандартам ISO и EMAS// <http://www.14000.ru/docs>.

УДК 336.76: 338.2

Студ. О.Б. Цісінська; асист. З.М. Ривак – УкрДЛТУ

ГРОШОВІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Розглянуто проблему грошових реформ та її завдання. Зокрема, охарактеризовано грошову реформу в Україні 1996р., її особливості, причини та наслідки.

Stud. O.B. Tsisinska; Z.M. Ryvak – USUFWT

Money reforms in Ukraine

In given article was examined problem of money reforms and her tasks. Characterise money reforms in Ukraine in 1996, her peculiarities, reasons and results.

З перших днів набуття Україною незалежності одним з найгостріших питань є створення власної грошової системи. Проблема полягає не тільки в тому, що без власної грошової одиниці держава не може вважатись державною, а й у тому, що без власної грошової системи не можна побудувати економіку держави, мати стабільне фінансове становище [3, ст. 15].

Серед комплексу заходів щодо оздоровлення і впорядкування грошового обороту особливе місце займають грошові реформи. Вони являють собою повну чи часткову перебудову грошової системи, яку проводить держава з метою оздоровлення грошей чи поліпшення механізму регулювання грошового обороту стосовно нових соціально-економічних умов чи одне і друге водночас [2, ст. 236].

На нашу думку, грошовій реформі має передувати створення власної грошової системи. Без її створення і законодавчого закріплення проведення грошової реформи мало що дасть. Основними принципами створення грошової системи в Україні повинні бути:

- створення національної грошової одиниці і розгалуженої структури депозитних та інших форм грошей;
- запровадження ефективного механізму організації і регулювання готівкового обігу та їх взаємодії;
- побудова нової системи зовнішніх валютних відносин;
- забезпечення внутрішньої і зовнішньої конвертованості власної грошової одиниці;